

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 95, GOD. IV, BEOGRAD, UTORAK, 4. MAJ 2010.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 18. maja

MIXER

Piše: Wolfgang Kloc

KUDA IDE TIHA MNOŽINA

Na skorašnjoj konferenciji za novinare, Helsinški odbor i Komitet pravnika za ljudska prava YUCOM hteli su da podsete javnost na to da su pre godinu dana podneli tužbu za raspirivanje rasne mržnje. Aprila 2009. Javnom tužiocu u Beogradu podneta je tužba protiv Dobrice Ćosića. Žena koja je u ime YUCOM-a potpisala tu prijavu, Biljana Kovačević-Vučo, nije mogla da prisustvuje

o kojoj neprestano piše. Očekuje od drugih da će je i oni razumeti na isti način.

Morao sam ovih 35 strana da pročitam i drugi i treći put, kako bih stekao sliku o tome šta se u tom tekstu dešava. Najpre sam zapazio da Ćosić pišući o drugome koristi isključivo množinu. Kao da druge može da spozna jedino kao predstavnike kolektiva, kao deo jedne mase, koja je na drugom kraju sveta, koja se urotila protiv Srbije. A nekad piše i o onoj masi srpskih izdajnika, koji su se odrodili od pravih vrednosti srpstva i koji su izdali ovu zemlju i gurnuli je u propast.

U tom njegovom svetu samo onaj koji zastupa istinu može da bude u jednini, da bude individualnost i da govori o sebi. *On* (jer žene po pravilu nisu za ovakve teške zadatke) podnosi tu sudbu usamljenog ratnika, samo *on* može podneti usamljenost onoga koji vidi usred gomile zabludelih, *on* je podoban za ulogu sekularnog patrijarha. Ćosić u jednini piše samo o sebi.

Sve druge on navodi kao primere, predstavnike jedne vrste, rase, etnosa, kao slepe sledbenike jednog pokreta, bezdušne rea-

MIXER

Wolfgang Kloc: Kuda ide tiha množina

CEMENT

Saša Čirić: Kult sećanja

ŠTRAFTA

Jasna Dimitrijević:

Snaga i radost

VREME SMRTI I RAZONODE

Predrag Lucić: Skupštinka devojka

Tomislav Marković: Vesti iz daleke sadašnjosti

BLOK BR. V

Lazar Bodroža: Avanture zeca Milorada (1)

Jedan naraod, jedan vođa, jedna misao

konferenciji. Nalazila se u jednoj beogradskoj bolnici u kojoj je naredne noći preminula.

TALOG JE PLURAL, ISTINA JE JEDNA

Na konferenciji je predstavljen dosije od oko 35 stranica koji Ćosićevim citatima potkrepljuje tu prijavu. Kada ja, kao Nemac, čitam te redove, stičem utisak da su pre svega konfuzni. Ali to ovog puta nije *moja* konfuzija zbog srpske stvarnosti – radi se o *Ćosićevoj* zbunjenosti naspram sveta koji on više ne razume. A ipak svojom senilnom tvrdoglavošću insistira na tome da ga razume. I ide korak dalje: tvrdi da je on zapravo jedini i poslednji preostali koji ga još uvek dobro razume. On to radi javno – u pozi jednog spiritus rector-a srpske nacije,

lizatore pravila i zakona kojima su podređeni, instrumente istorije koja ne priznaje mnogo aktera. Svet se sastoji od kolektiva među kojima su nepremostive razlike. Konflikti se stvaraju kada ne postoji granica koja deli te kolektive. Malo je onih koji kao vođe – fireri – izranjaju iz kolektiva. Njihov zadatak je da čuvaju te granice kako bi se sprečili konflikti između kolektiva. Brisanje granica znači konflikt. I stoga je san o granicama omeđenoj teritoriji Srba bio san o miru. Ovaj projekat je, pak, bio veći od svakog pojedinačnog čoveka srpskog kolektiva. Množina kao gramatička kategorija postojanja ovog pojedinca je dokaz za njegovu zamenljivost, njegovu beznačajnost. Ovaj pojedinac nije vredan nijedne misli, a kamo li kakvog pravog osećanja. Ovo zvuči veoma apstraktno, ali ima svoje konkretne posledice.

Danas kada nekog lekara iz Kosovske Mitrovice, koji radi u veoma loše opremljenoj bolnici, pitate (a pitao sam ga) da li bi pacijenta koji je pretrpeo infarkt poslao u južni deo grada, s druge strane reke, ili ga transportovao dva sata do Niša, on odgovara: Niš. Ako taj pacijent ne preživi put do Niša, on se žrtvovao za kolektiv. Nije se on žrtvovao, jer ga nisu ni pitali. Žrtvovali su ga. A pojedinac i nije od značaja.

JASPERS IZMEĐU LAZARA I ŽENEVSKE KONVENCIJE

Ovakav Ćosićev stav najviše dolazi do izražaja kada piše o tome kako mu stižu novosti o srpskim zločinima – ubistvima, progonstvima, pustošenjima. Kao da ne postoje ni novine ni radio niti televizija, on doziva svog posetioca kao božanskog glasnika Merkura koji stupa na scenu njegove spisateljsko-ispisničke čelije i pripoveda mu o lošim vestima. I svaki put kada mu pristigne vest o takvom zločinu koji je evidentan i ne može ga poreći, on se pun patosa uzruja zbog tog nečuvnog zlodela. No, njegova uzrujanost nikada nema koren u solidarnosti sa žrtvama, već u činjenici da ovakve slike izgled Srbije u svetu deformišu u jednu zlu grimasu. On je uzrujan jer to nije u srpskom duhu – ubijati, proganjati, uništavati. Samo srpski izdajnici mogu na takav zločinački način da delaju. Negde između Kneza Lazara i Ženevske konvencije očigledno postoji za Ćosića nekakav specifično srpski Kodeks časne borbe, kog svet ne želi da spozna.

Ovog pisca tišti što je ta čast povređena devedesetih. Taj bol ga odvodi do nemačkog filozofa Karla Jaspersa i njegovih spisa o nemačkoj krivici posle 1945. Za Jaspersa se moralna krivica razlikuje od prekršajne ili političke krivice – pošto se isključivo radi o pitanju koje pojedinac postavlja pred sobom (ili možda pred bogom). Prekršajna krivica je povreda pravila društva i traži sudsku presudu – stoga je ova presuda „u ime naroda“. Politička krivica je povreda međunarodnih pravila – takoreći povreda pravila oko kojih su se kolektivi među sobom dogovorili. Otuda

legitimitet Međunarodnih sudova. A moralnu krivicu Nemaca koji su preživeli i rat i nacistički teror Jaspers opisuje na sledeći način: „Mi, preživeli, nismo tražili smrt. Nismo izašli na ulice, nismo urlali do uništenja, kada su odvodili naše jevrejske prijatelje. Odabrali smo da ostanemo u životu iz tog, iako slabog, mada ispravnog, razloga, jer naša smrt ne bi pomogla. To što živimo je naša krivica.“ I ova rečenica je pisana u množini, ali ovde množina treba da pokaže kako nijedna individua među posleratnim Nemcima nije mogla da se otrgne od ovog pitanja.

GLEDALE GA BEOGRADSKE DAME

Ali ne želim predugo da se zadržavam na delu ovog autora. Želim da ponešto kažem o ženi koja je ovog zastupnika srpskog sred-

njeg veka htela da izvede pred sud, jer je u svom opisu razlika unutar svih njegovih kolektivnih množina izgubio meru, i jer je o drugima govorio kao o „talogu Balkana“, ispražnjenima od bilo kakve kulture i nesposobnima za prosvetljenje i razum. Ta žena, Biljana Kovačević-Vučo, koja je u ponedjeljak veče preminula, nije bila samo jedna nezavisna individua – bila je, štaviše, unikat ovog srpskog društva. Za nju su svi bili individue – svi kojima je trebala njena pomoć, svako od nepriko-snovene važnosti, i niko nije smeo biti žrtvovan za neku, navodno ili odista plemenitu, kolektivnu stvar. Ona se borila za sistem pravila koji bi svakog pojedinca branio od egoizma drugih. Ona ovakvu sigurnost nije očekivala od nekog sred-njevekovnog kodeksa, oko koga se ionako dogovaraju muške glave međ' sobom. Jednom je Ćosić govorio o „takozvanoj drugoj Srbiji“ i redom je imenovao muškarace, pripadnike tog drugog dela, dok žene iz učtivosti nije želeo da poimenice proziva, nazivajući ih „gomilom beogradskih dama koje za stid ne znaju“. Nijedna od tih žena ne bi od njega tražila takvu obazrivu učtivost. Ono što te žene razlikuje od njega jeste njihova individu-alnost po sebi. Ćosićeva singularnost je samo jed-na izvedenica koja postoji jedino u obliku sledbe-ništva. Njegovo očajanje nad stanjem sveta je očaj zbog propasti baš tog sledbeništva.

KARIKATURA ORIGINALA

Evropa iz koje ja dolazim nikada nije Srbiju karakterisala kao zlikovačku, kako to Ćosić smatra. Na-protiv, nadala se da će Srbija moći da iznedri 1000 takvih žena (a i muškaraca), kakva je bila Biljana. Verovala je da je Srbija kadra da to učini. Nekada smo skoro očajavali u toj nadi. Uvek su ljudi poput Ćosića tvrdili da Evropa iščekuje propast Srbije. A

CEMENT

Piše: Saša Ćirić

KULT SEĆANJA

Daša Drndić: *April u Berlinu* (Fraktura, 2009)

IME SEĆANJA

„Gdje su imena, *gdje su imena?*“, uzvikuje narator-ka, intuiramo da uzvikuje nemi glas naracije, pošto nam je predložen poduži spisak zemalja iz peri-oda Drugog svetskog rata i broj Jevreja u njima predviđenih za eksterminaciju. Spisak se završava zbirnim brojem od 11 miliona Jevreja koji će biti „obuhvaćeni konačnim rješenjem europskog ži-dovskog pitanja“. Spisak, dokumentarni ekspoa-t, nalazi se u zastakljenoj vitrini, „u elegantnom staklenom kovčežiću“, u jednoj vili u Vanzeu (Wansee), nadomak Berlina. Vanze je jezero, „veliko kao more bez mirisa“, a u drugoj vili, takođe pored jezera, u programu „Writers in residence“ smeštena je autorka, zajedno sa još nekoliko evropskih pisaca. *April u Berlinu*, knjiga Daše Drndić ispada tako krajnji rezultat jednomesečnog boravka u spisateljskoj vili, očekivano polaganje računa za jednu dobrotvornu transakciju u slavu literature. Činjenica od primarnog značaja u Srbiji danas gde se grupa P-70 u svom programskom manifestu izjasnila protiv uticaja stranih fondacija, u zemlji koja ne poznaje instituciju stipendi-je za mlade pisce (ili bilo koje pisce) i koja na jedvite jade šalje u Lajpcig autorsku delegaciju po-znih četrdesetogodišnjaka. Gde su imena, uzvikuje naratorka suočena sa nepojmljivim brojevima onih koji su nestali u naci-stičkom genocidu. Brojevi su beživotna apstrakcija, imena su okidači sećanja i primarna oznaka pojedinačnih sudbina. *April u Berlinu*, otuda, prepun je imena. To je knjiga sećanja, tačnije knjiga umreženih sećanja, intimnih i privatnih, porodičnih i prijateljskih, i podataka iskopanih iz knjiga ili preuzetih, prepisanih sa spomen obeležja sa trotoara ili fasada kuća u Nemačkoj i Austriji. Sa-mim tim, ova knjiga je neka vrsta atipičnog knjiškog spomenika, presek „autobiografije o drugi-ma“, „istorije privatnog života“ poratne Jugoslavije, dnevnika „apatriđa“ i dnevnika jezičkih ne-doumica, zbirke autopoetičkih refleksija i opsesivnog kriminološkog podsetnika.

IZBRISANI I JEZIK PONOVO ROĐEN

U oba čitanja ove knjige promakao mi je njen naslov. *April u Berlinu*, pa šta je tu čudno? Ali, zašto nije „Travanj u Berlinu“ ili „Četvrti m(j)esec u Berlinu“ (odnosno, pesnički: „U Berlinu, mjesec čet-vrti“)? Internacionalni kalendarski termin ne treba odmah uzeti kao vid provokacije upućene vla-stitoj sredini ili kao isključivo govorno samoodređenje. I „april“ u naslovu knjige deo je strategi-je evokativne topografije: ispunjavanje sećanja adekvatnim sadržajem koji svedoči o jezičkom bo-gatstvu (južnoslovenskom multilingvalizmu) kojeg autorka nije spremna da se odrekne. Retro-gradna etnička purifikacija jezika i javnog govora 90-ih u Hrvatskoj doživljena je kao deo izgrad-nje nacionalne države i odbrane od srpske agresije. Sumnjivo poreklo i pogrešna etnička pripad-nost, praćena otporom prema orgiji populizma koji je prethodio srpskoj ratnoj politici teritorijal-ne ekspanzije, autorku su prinudile na emigraciju.

BETON BR. 95 DANAS, Utorak, 4. maj 2010.

1000 takvih žena ne znače propast Srbije, već u najboljem sluča-ju – propast njegove, ćosićevske Srbije. Evropa, koja nije mnogo znala o Srbiji, uživala je u filmovima Emira (ili Nemanje) Kusturice, u kojima su potvrđivani klišeji o Balkanu. Bili su to izleti u infantilne i pubertetske snove o anar-hičnom postojanju. Posle bioskopa sedeli bismo uz čašu *Bordoa* ili *Brunello di Montalcino* u nekom kafiću u kom je zabranjeno pušenje, i još malo se smejali tome. Jer izgledalo je da su ti fil-movi puni jedinstvenih pojedinaca. Kada bolje pogledamo, za svaku individualnost se ispostavilo da je samo karikatura origi-nala. Anarhija tih protagonista je samo naličje jedne rezignaci-je koja od sveta ništa više ne očekuje i ništa nema da izgubi. Evropa je čekala na Srbiju koja poput neke mlade nije mogla da se odluči koji joj se mladoženja više sviđa – onaj s Istoka ili onaj sa Zapada. Neki pametni američki političar je o ovoj di-lemi jednom prilikom rekao: „Idite na Kalenića pijacu u Beo-gradu i ponudite svakom koga sretnete da izabere između dve karte – jednu za dve nedelje u Njujorku a drugu za dve nedelje u Moskvi. Brzo ćete saznati odgovor.“

Stolperstein (Kamen spoticanja), Pečuj

Daša Drndić je rođena u Zagrebu, tri i po decenije živela je u Beogradu, sada živi u Rijeci. Ipak, po-vratak (u Beograd) je nemoguć jer bi to bio „posve novi dolazak, dolazak u kapsulu po mnogo če-mu ružniju i tešnju“; dok povratak (u Hrvatsku 1992.) „nije bio nikakav povratak, dolazak u sta-ro i poznato, nego doseljenje na mali nervozan prostor, ranjen i mračan“. Uz dve prinude (da se ode iz „poludjelog“ grada, Beograda 90-ih, i skrasi u Hrvatskoj, jer se dru-gde ne može) i dva nemoguća povratka, ostao je jezik. On je takođe deo strategije sećanja. Nara-tivni jezik uspomena autorkin je autonomni prtljag slobode. On se pokazuje osetljiv na restrikcije i ohole ispravke, ali je ostao otporan i dovoljan sebi. Ne likuje u sadašnjem prividno relaksira-nom vremenu koje je na putu da ubrzano zaboravi ratne traume i oštećene ljude, i, još hitrije, da zaboravi na vinovnike rata, huškače i učene manipulatore. Jer, kako je ustanovio Viktor Klempe-rer u svom *Jeziku Trećeg rajha*, „Nacistička upotreba jezika nadživjela je vladavinu nacizma“. Isto važi i za nacionalizam, za njegov jezik, njegove ideološke fantazme i njegov resantiman.

ŠTA JE OVA KNJIGA

Ovo moje nije dnevnik. Nije ni putopis, ni roman. To je nešto između. To je šepavo, sakato skakuta-nje kroz zgusnuto vrijeme, kroz čestice vremena koje su se od sebe otkaçile pa plutaju po pothodni-cima sadašnjosti. Skakutanje između.

Ćitat sadrži autoironičnu identifikaciju teksta i života, načina pripovedanja i hodanja. Dijagno-stičkom sekvencom o stanju autorkine kralježnice počinje *April u Berlinu*. „Šepavost“ i „sakatost“ posledice su tog stanja, ali i vid terapije. Asocijativni, proizvoljni i sasvim intimni hod kroz „zgu-snuto vrijeme“ jeste „sakat“ jer je nesistematičan, ali nije neutemeljen ili maliciozan. Na neki na-čin, „sakatost“ je stanje duha vremena koje je osudilo pojedinca koji se seća da se depresivno, zgađeno ili gnevno povija pod teretom koji ne može da nosi. Opet, „šepavost“ usporava hod ali iz-oštava percepciju: važne pojedinosti teško da mogu da promaknu. Poetička samosvest ne preopterećuje ovu hibridnu knjigu. Ona joj dodaje specifičnu notu inter-tekstualne nostalgije. Pisati između žanrova i narativnih strategija, znači ne pripadati nijednom od njih baštineći njihove forme, znači težiti atipičnom spoju raznorodnosti čija mikstura namer-

Foto: Daša Drndić

no klizi po ivici neoavangardnog melanža u koji se „može utrpati bilo šta“. Ova knjiga odbija fiktionalnost kao svoj temelj na kome, kao na kakvom obrednom kamenu, svi uneti elementi treba da se preobrazu u (čistu) književnost. Eto doslednosti. Autorka koja odbija čistoću jezika i pripadnosti, ne može stupati, smelo i čvrstim korakom, pod stegom la litterature pure, kojoj bi istorija služila (samo) kao građa a savremenost bila (samo) podsticaj. Ne, Daša Drndić, zlobno poskakuje na svojoj bolesnoj kralježnici, šamanski uplićući predivo zatomljene povesti i prečutane sadašnjosti, izvodeći na scenu pripovedanja realne ličnosti: pisce, intelektualce, zlikovce, pomagače zločina, žrtve.

Na neki način, ovakav melanž jeste poraz izmišljanja u sukobu sa istorijom, jer pojedinačne činjenice i ono što se zaista dogodilo, nasuprot Aristotelovoj tragičkoj umetnosti, postaju ne samo efektnije nego i opštije istine od onoga što se moglo dogoditi po zakonima verovatnosti i nužnosti. Otkrivena istorija je nužnost (mada joj ne znamo smisao) a pisac je tek skakutavo spadalo, istraživač-razobličitelj, demistifikator i evokator.

ROMANESKNA ENCIKLOPEDIJA

Ali, autorka je u pravu. *April u Berlinu* ima i dimenziju romanesknog. Kao i esejističkog (u čitanju Gombroviča, Klemperera, Bernharda), odnosno antologičarskog (u prenošenju pesama Ruževića ili radova kolega iz Vanzea). Romanesknost se otkriva u „istražnom postupku“, tj. formi izmišljenog dijaloga kojoj autorka „podvrgava“ realne ličnosti ili „realne“ književne likove.

U tom mnoštvu raznovrsnih nivoa, od književne ontologije do retoričke namere, *April u Berlinu* ima enciklopedijski karakter etički angažovanog i eruditnog štiva. Promišljena kompozicija prepuštena haosu svoje referencijalne raznorodnosti uspregnuta je stilskom veštinom koja neprimetno prelazi u poeziju, lapidarnu i efektanu.

ŠTRAFTA

Piše: Jasna Dimitrijević

SNAGA I RADOST

Günter Grass, *Im Krebsgang*, Steidl, 2002.

Gras u romanu *Hodom raka* otvara dugo prečutkivanu temu, priču o najvećoj pomorskoj katastrofi, potapanju broda *Vilhelm Gustlof*. U mirnim vremenima bio je to brod za izlete organizacije Narodnog radničkog fronta „Snaga iz radosti“, a u Drugom svetskom ratu pretvoren je u bolnicu, potom u kasarnu. Konačno, 30. januara 1945. je, preopterećen ranjenicima, mornaričkim pomoćnicima i hiljadama izbeglica, krenuo iz luke Gotenhafen da bi ga iste noći potopio komandant ruske podmornice Aleksandar Marinesko. Bilo je više od 6.000 poginulih. U godinama nemačkog suočavanja sa sopstvenim zločinima „niko nije hteo o tome ni da čuje, ni ovdje na zapadu, a tek na istoku ne. *Gustlof* i njegova prokleta priča bili su desetinama godina tabu, za čitavu Nemačku tako reći.“

VIRTUELNA NOĆ DUGIH NOŽEVA

Ali to je tek frtalj fabule, onaj koji najčešće stoji kao prikaz na koricama. Puna bi istina bila da Gras dugo prečutkivanom pričom o *Gustlofu* otvara roman *Hodom raka*. Jer autora ne intrigira samo potapanje jednog broda po imenu *Vilhelm Gustlof*, već i ubistvo jednog funkcionera NSDAP, onog po kome je brod nazvan, a naročito recepcija ova dva događaja u savremenoj Nemačkoj. Narator Paul Pokrifke, novinar čiji je zadatak da napiše tekst o nesreći u Baltičkom moru, i sâm je „dete sa *Gustlofa*“, rođen koji minut nakon što se njegova majka spasila sa napadnutog broda. Istraživanje počinje od atentata u Davosu, kada je student David Frankfurter nacionalsocijalističkog funkcionera ubistvom inaugurisao u „mučenika“. Najobimniju građu nalazi na naci(onalističkim) sajtozima, pisanu *goticom*. („Bio sam zbunjen. Hteo sam da znam kako je ta provincijska veličina – i to tek od četiri pucnja u Davosu – bila u stanju da u novije vreme privuče surferre.“) A tamo se daleko odmaklo od lamenta nad stradanjem civila. Težište je najpre pomereno na veličanje organizacije koja je pokrenula izgradnju „besklasnog“ izletničkog broda. („Ali, ko još

danas, sem mog vebmastera koji vežba na mreži, zna za Roberta Leja? A pri tom je on bio taj koji je odmah po dolasku na vlast ukinuo sve sindikate, ispraznio njihove kase, njihove zgrade zaposleo komandama za iselj enje, a njihove članove – milione na broju – prisilno organizovao u Nemački radnički front. Njemu, okruglom licu sa loknom na čelu, palo je na pamet da svim državnim službenicima, zatim svim nastavnicima i učenicima, konačno i radnicima svih preduzeća naredi da pozdravljaju podizanjem ruke i sa ‘Hajl Hitler’. Njemu je sinula i ideja da organizuje odmor radnika i službenika, da im pod motom ‘Snaga iz radosti’ omoguću jeftina putovanja u bavorske Alpe i na Ercgebirge, odmor na Baltičkom moru, i najzad kratka i duža putovanja po moru.“) Zatim je u pomoć pozvano providenje da objasni simboličko značenje datuma: 30. januara 1895. rođen je funkcioner Gustlof, istog dana 1933. Hitler je došao na vlast, a 1945. potopljen je brod sa izbeglicama. Dovoljno da se oformi mitološki krug. A onda je, nakon polemike u bezbednim eonima interneta, *virtuelna noć dugih noževa* dovela do ubistva mladića koji je „uvredio“ lik i delo „mučenika“ Gustlofa pljunuvši kameni postulat uklonjenog spomenika. Ubica je bio sedamnaestogodišnji Konrad Pokrifke, sin našeg naratora, miran momak.

SINDROM SREBRNE VILJUŠKE

Ovo je roman o paklenom ishodu pogrešne interpretacije dugo izbegavane teme koja se, kako narator zaključuje, *nije smela prepuštiti desnim*. Jednostavno, *zločin nad nama* nije osvetljen da bi se izazvalo saosećanje ili zadovoljila pravda, već da bi se umanjio *naš zločin nad njima*. *Propust bez dna*. Gras zna da fitilj može biti upaljen i pola veka nakon priznanja krivice, njegov junak prikuplja materijal za svoj rad korakom raka, od uzroka do posledice dolazi najdužim mogućim putem, činjenicu po činjenicu.

Ali moguće je i drugačije pismo, ono kojim se ovih dana u Srbiji sastavljaju deklaracije, upravo zdesna. Promrmljana osuda *nekog zločina nad drugima*, za njom precizna osuda *zločina nad nama* svuda i uvek. Za svaku pohvalu, jer je pre dvadesetak godina i srednjovekovni srebrni srpski escajg bio adekvatan dokaz civilizacijske etničke nadmoći, pa je stoga i *zločin nad njima*, necivilizovanima, bio opravdan. Kada je postalo evidentno da projekat ne funkcioniše na način nacionalno dostojanstven, naprotiv, ipak je

Ostani u blizini, Witolde. Vrzmaj se uokolo i doleti kad nastupi sitna izbezumljenost.

Naratorka se obraća Gombroviču sa čijim *Dnevnici*ma vodi stalno kritičko sašaptavanje. Kako je citat oživeo ovom intervencijom koja postaje u isto vreme čitalačka strepnja i ljuvena čežnja. Ali i egzistencijalna i stvaralačka bojazan koja bliske knjige zaziva kao odbranu i pomoć pred trenutnim naletom malaksalosti ■

ostala ona stara patološka požuda za pozicijom nevine žrtve, koja, ako već ne može da bude nepriksnovena, barem ne sme preterano da zaostaje za ostalima. Nepravilan tretman sindroma *srebrne viljuške* nije ispravljen, već je boljka zapostavljena usled savremenih izazova. A nepoverenje u srećan ishod je sasvim opravdano nakon dugogodišnjeg negiranja da je sumanuta logika niza *kašika*, *viljuška*, *nož*, *žica* bila ne samo moguća, već i realizovana.

IZGUBLJENI U PREVODU

Roman sam upoznala posredstvom nekoliko izdanja; na srpskom, hrvatskom i na, do đavola, nemačkom, jeziku koji, najblaže rečeno, nedovoljno (pre)poznajem. Ta ekskurzija u tekst nije inicirana nikakvim plemenitim eruditivnim nagonom, već zahtevom za elementarnim razumevanjem rukopisa. Jednostavno, prevod koji nam je Narodna knjiga ponudila 2002. godine retko odstupa od bukvalnog i može se do kraja pročitati samo sa ogromnim poverenjem u Gintera Grasa. Među silnim pogreškama nastalim usled nepoznavanja jezika, nalazi se jedna, vrlo verovatno i nemamerna, u kojoj se prepoznaje paradigma naše nevolje s čitanjem lažnog teksta istorije. Naime, na veselom prevodilačkom zadatku dogodila se transgresija kojom se prevod oslobodio originala, ali u pravcu suprotnom od emancipatorskog. *Vier Jahre älter als Marinesko und vierzehn Jahre jünger als Gustloff, wurde David Frankfurter 1909 in der westslawonischen Stadt Daruvar als Sohn eines Rabbiners geboren*. „Četiri godine mlađi od Marineska i četrnaest godina mlađi od Gustlofa, kao sin rabina rođen je David Franfurter 1909. u srpskom gradu Daruvaru.“ Prevodenje originalnog toponima *zapadnoslavonski* u etnički imenitelj *srpski grad Daruvar*, iako od minimalnog značaja za tekst, ima specifičnu težinu u društvenoj i istorijskoj stvarnosti. I gerilski učinak. Slična se subverzija, za koju takođe želim da verujem da predstavlja propust, može naći i u zagrebačkom prevodu. I dalje čitajući o nesretnom Daruvarcu Franfurteru, saznajemo da je, zbog svog srpskog porekla, uzdignut na pijedestal kao „jugoslavenski Viljem Tel“, *seiner serbischen Herkunft wegen, als „jugoslavischen Wilhelm Tell“ aufs podest stellte*. Međutim, u izdanju VBZ-a je *serbischen Herkunft* jednostavno: poreklo.

(„Onda se pojavilo nešto još gore. Na posebnoj adresi predstavio se na nemačkom i engleskom jeziku sajt koji je kao www.druzina-konrad-pokrifke.de podržavao nekoga sa uzornim držanjem i mišljenjem, koga je zbog toga omraženi sistem zatvorio: ‘Mi verujemo u tebe, mi te čekamo, mi te sledimo...’ i tako dalje, i tako dalje. To nikad ne prestaje. Nikada neće prestati.“) ■

BETONJERKA
POLUMESECA

**Prostitutka uhapšena
u Skupštini Srbije.
Ko joj je kriv kad se
ne bavi politikom?**

Tomislav Marković

VREME SMRTI I RAZONODE

lirika utoke

Piše: Predrag Lucić

SKUPŠTINKA DJEVOJKA

(iz narodne poslaničke pjesmarice)

Uranila Skupštinka djevojka,
Uranila rano u nedjelju,
U nedjelju prije jarka sunca;
Zasukala najlonke čarape,
Zasukala do b'jelih koljena,
Na plećima svilen-bluze frtalj,
U rukama dva kondoma zlatna,
Dva kondoma ko dva amandmana
Što se vazdan po Skupštini nose.

Ne, ne ide Skupštinka djevojka,
Ne, ne ide na Kosovo ravno,
Nego ide međ' skupštinske klupe,
Da prevrće zaspale junake.
Kog junaka u klopama nađe,
Nazuva ga zlaćanim kondomom,
Pričešćuje rumenim karminom
I zalaže prahom bijelijem.

Namjera je namjerila bila
Na junaka Dačića Ivicu,
Na kneževa mlada barjaktara.
I njega je našla plegloga,
Plegloga u skupštinske klupe.
Desna mu je ruka utrнула
Od javljanja za umnu besjedu,
Vita su mu rebra izlomljena
Od ležanja na skupštinskoj klupi,
Vide mu se džigerice b'jele
I srdašce što za narod bije.

Razbudi ga Skupštinka djevojka,
Umiva ga kolonjskom vodićom,
Nazuva ga zlaćanim kondomom,
Pričešćuje rumenim karminom
I zalaže prahom bijelijem.
Kad junaku srce zaigralo,
progovara Dačiću Ivica:
„Sestro draga, Skupštinko djevojko,
Koja ti je golema nevolja,
Te prevrćeš po klupi junake?
Koga tražiš po Skupštini mlada:

Jal ministra jali poslanika,
Koga, zašto i iz koje stranke?“

Progovara Skupštinka djevojka:
„Dragi brate, delijo neznana,
Ja nikoga posebno ne tražim:
Nit ministra niti poslanika,
Za mene je svaka stranka ista,
Ako gaji dužno poštovanje
Ka zanatu mome najstarijem,
Ako zlatnih ne žali dukata
Da pošteno za uslugu plati!“

Rasrđi se Dačiću Ivica,
Krv mu navr'je u džigere b'jele,
Te besjedi povrh sebe dami:
„Bjež' sa mene, Skupštinko djevojko,
Dok te nisam u tamnicu poslo
I u sitne okovao lance!
Ti ćeš meni, huda bestidnice,
U Skupštini jednačiti stranke
Besjedeći da razlike nema
Međ' De-eSom i međ' eS-Pe-eSom!
Ti ćeš meni vr'jeđati zanata
Dvjesto ljeta starijeg od tvoga!“

Pozva stražu Dačiću Ivica
Da djevojku u tamnicu vodi,
U Skupštini da ostanu stranke
Jedna drugoj usluge što daju
Naplative državnim budžetom,
Da ne troše poslaničke plate
Po klopama skupštinskim za ono
Što se radi na klupi u parku.

Gorko plače Skupštinka djevojka
Dok je vode mrgodni stražari
Iz Skupštine u tamnicu hladnu,
Plače, pišti, kuka da ne shvata...
Za njom viče Dačiću Ivica:
„Zapamtićeš jedared zasvagda:
Bez mandata nema ni zanata!“ ■

Piše: Tomislav Marković

VESTI IZ DALEKE SADAŠNJOSTI

OPTIMIZAM NEMA ALTERNATIVU

Predsednik Srbije Risbo Dičta upozorio je da se hitno mora prestati sa stvaranjem atmosfere beznađa, naglasivši da postoje snage koje šire to nezdravo stanje duha. Među širiteljima beznađa koji ne samo da znaju da nada umire poslednja, već su i prisustvovali njenoj sahrani, ističu se sledeće kategorije građana: gladni, nezaposleni, obespravljeni, diskriminirani, ojađeni, žedni pravde, ljudi koji žive na ivici siromaštva kao i oni koji su odavno sa te ivice skliznuli, žrtve zlostavljanja, radnici koji mesecima ne primaju platu, bolesni koji nemaju para za lečenje, penzioneri koji su meso poslednji put videli u izlogu kasapnice, mislioci skloni pesimizmu, pisci negativne inspiracije, dežurni depresivci, narikače, pevači sevdalinki, ptice kukavice, mizantropi, mamurni i satiričari. Glavni štab DS za širenje optimizma već je preduzeo neophodne korake. U toku je izrada reklamne kampanje koja će ubediti osobe sklone beznađu da žive u golemoj zabludi. Kampanja će se odvijati pod sloganom „Ima nađe“, a ključne argumente u prilog principa Nade Kolundžije izložice raspevani duet Šaper&Krstić u formi songa „Optimist sam, tim se dičim/to ne može biti svak/jer živeti k'o bubreg u loju/može samo Tadićev ortak“.

GUŽVA U CRKVENOM KALENDARU

Sveti artiljerijski sinod Srpske pravoslavne crkve neopozivo je odlučio da Justin Popović postane svetitelj i da dobije zlatni oreol nad glavom. Kao ključni razlozi za kanonizaciju oca Justina navode se njegovi stavovi prema vekovnim neprijateljima srpskog naroda oličenim u kletoj Evropi. Justin je oduvek smatrao da je Evropa zlo, da su evropska kultura i civilizacija najobičniji smrad, te da su Srbi jedini ostali pravoverni, pa bi rimski otpadnici trebalo lepo da se pokaju, pospu pepelom po glavi, pokucaju na naša vrata i provere da li smo raspoloženi da ih primimo natrag. Kanonizacija Justina Popovića najavljuje novi svetiteljski trend u Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Velike su šanse da se uskoro u srpskom crkvenom kalendaru nađu i sledeći (što mrtvi što živi) sveci: Momo Kapor (zbog promocije svetog srpskog kajmaka, mirotočivih čevapčića, jeleosvećenog pasulja i Radovana Krvo-točivog), Milorad Pavić (jer smo svi mi pomalo Hazari), Dobrica Ćosić (kao sveti otac nacije), Dragoslav Bokan (jer je uveo bele orlove u liturgijsku zajednicu s bogom), Milić od Mačve (zbog kletve bačene na Ameriku koja doduše nije urodila plodom, ali bitna je dobra namera), Milovan Danojlić (jer prezire Evropu usred Francuske, što nije nimalo lako), Vasilije Krestić (lansirao krilaticu o Hrvatima kao genocidnom narodu, malo li je), Amfilohije Radović (razlozi su očigledni).

PESNIČKA SLOBODA

Sud je oslobodio navijače koji su Brankici Stanković pevali miroljubive stihove „Otrovna si kao zmi-ja, proći ćeš k'o Ćuruvija“, jer po stručnom mišljenju suda nije reč o ozbiljnoj pretnji. Da su se narečenih lirskih izliva u moždano tkivo poduhvatili književni poslenici, bilo bi još gore: nepobitno bi bilo utvrđeno da je u pitanju čista literatura u kojoj ne postoji ni zrnce ideologije, o pretnjama da i ne govorimo. Sudovi u Srbiji skloni su krajnje slobodnom i blagonaklonom tumačenju književnih tekstova. Tako se već mesecima rehabilituju bradati momci koji su pevali „Drma mi se, drma mi se na šu-bari cveće, ubićemo, zaklaćemo ko sa nama neće“, jer je očigledno da navedeni stihovi ne sadrže ozbiljnu pretnju, što bi mogle da posvedoče brojne četničke žrtve, samo da su preživele pesnički rad kamom. Poetski nastrojeni navijači pušteni su na slobodu, gde će moći mirno da obdelavaju svoj književni vrt na stadionu i da obogaćuju usmenu književnost lirskim biserima. Svako ko ljubiteljima fudbala stane na žulj biće počašćen bezazlenom lirikom koja ne sadrži ozbiljne pretnje: „Za klanje sam uvek oran, proći ćeš k'o Đinđić Zoran“; „Moj je 'Obraz' kao don, proći ćeš k'o Kenedi Džon“; „Song ću tebi ja da sing, proći ćeš k'o Luter King“; „Osetićeš ukus kame, proći ćeš k'o Ulof Palme“ ■

BLOK BR. V

